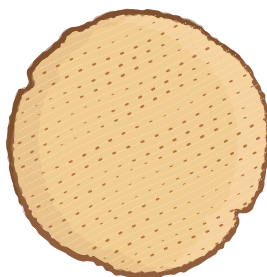

יש לתמוה

פסח

נערך ע"י

הרב ישעי' זושא זוילהעלם

ב"ה

יש לתמוה

פסח

נערך ע"י

הרב ישעי' זושא ווילהעלם

לע"נ

הרה"ח הרה"ת הרב ישעי' זוסיא

בן הרב אברהם דוד ע"ה

ווילנהעלם

נפטר ד' שבט ה'תשפ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הוצאת זי"ו

יו"ל ע"י הוצאת זי"ו

Zivpublications@Gmail.com

www.RabbiWilhelm.com

הוכן לדפוס ע"י חיים טויבער

ChaimByDesign@gmail.com

פסח

א. התורה קוראת את החג בשם "חג המצות".

לְכַאוֹרָה יֵשׁ לְתַמּוּהָ!

הַרִי הַזְמַן שָׁבוּ אֲנִי חַיִּיבִים בְּאֲכִילַת מִצֵּה הוּא רַק בְּלִילָה הַרְאִשׁוֹן שֶׁל חַג הַפֶּסַח, וּבִשְׂאֵר הַיָּמִים הוּא רִשׁוֹת - אִזּוֹ אֵיךְ יִכּוּלִים אֲנִי לִקְרֹא לְכָל יְמֵי הַחַג בְּשֵׁם "חַג

הַמִּצּוֹת"? (לקוטי שיחות חלק כ"ב אמור (ב) אות ה', ובהערה 34 371)

הַרְבֵּי מִסְבִּיר ע"פ הַט"ז (או"ח סתרס"ח) שְׂאֵע"פ שֶׁהַשֵּׁם "חַג הַמִּצּוֹת" שֵׁיִךְ לְכָל הַחַג, נֹאמְרָה בְּעִיקַר רַק עַל הַיּוֹם הַרְאִשׁוֹן, שְׂאִזּוֹ יֵשׁ חַיּוֹב מִן הַתּוֹרָה לֵאכּוֹל מִצּוֹת. (וּבִשְׂאֵר הַיָּמִים, עֲלֵיהֶם נֹאמַר "שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכְלוּ מִצּוֹת", הוּא רַק רִשׁוֹת). וּבִלְשׁוֹן הַט"ז: "וְלִמָּחָד יִקְרְאוּ כָל הַיָּמִים חַג הַמִּצּוֹת וְהִי' לִקְרוֹתָם אִיסּוּר חֲמִיץ? אֵלֹא דֶהַכֵּל נִגְרַר אַחֲרַי לִילָה הַרְאִשׁוֹנָה, וּבִשְׁבִילָה בְּאוֹ שְׂאֵר הַיָּמִים".

ב. כִּמָּה מְקוֹמוֹת הַזֵּהִירָה הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא לְשׁוּב לְמִצְרַיִם, וְאֵיפֶה הֵם הַמְּקוֹמוֹת

בְּתוֹרָה? (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א)

בג' מקומות:

- 1) כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תוֹסְפוּ לְרְאוֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם (שמות, יד, יג).
- 2) וְהוּא אָמַר לָכֶם לֹא תוֹסִיפוּן לְשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד (דברים, יז, טז).
- 3) וְהִשִּׁיבָה ה' מִצְרַיִם בְּאַנְיּוֹת (דברים, כח, סח).

ג. מַה הִיָּה הַהִיתָר שֶׁל הַרַמְבַּ"ם לְגוֹר בְּמִצְרַיִם? (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א. סוכה נא, ב.

הרמב"ם פ"ה דמלכים. כפתור ופרח פ"ה. הרדב"ז)

1) הַגַּמ' יְרוּשָׁלַיִם סוּכָה (פ"ה ה"א) וּבִבְבִלְיָ (נא, ב) מִפְּרִט אֶת הָאִיסּוּר לְשׁוּב לְמִצְרַיִם. הַרַמְבַּ"ם בְּפ"ה דְּמַלְכִים גְּבִי אִיסּוּר דִּישִׁיבַת מִצְרַיִם, כּוֹתֵב שְׂאִין לּוֹקִין עֲלֵיהֶּ, מִשּׁוֹם שִׁבְעַת הַכְּנִיסָה הוּא הִיתָר, וְכִשְׂחִשׁוּב לְהַשְׁתַּקֵּעַ אֵינִן בּוֹ מַעֲשֵׂה.

היינו שאפשר לגור שם בדרך עראי.

בעל הכפתור ופרח (פ"ה) מביא מרבינו שמואל שהציע להרמב"ם: "שמא היה מוכרח לעמוד שם, שהרי היה רופא למלך מצרים". היינו שהגיע לשם בדעה לגור רק בדרך עראי, שבזה אין איסור - ואח"כ הי' אנוס להישאר שם, בכדי לשרת את מלך מצרים.

עד"ז כותב הרדב"ז: ואם תקיש לרבינו שהרי נשתקע במצרים - ויש לומר דאנוס היה על פי המלכות, שהיה רופא למלך מצרים ולשרים. וגם אני נתיישבתי שם זמן מרובה ללמוד תורה וללמדה וקבעתי שם ישיבה, וכי האי גונא מותר, ושוב באתי לירושלים. עכ"ל.

(2) אחד הפסוקים המובאים בגמ' כמקור להאיסור לשוב למצרים הוא: "וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עד עולם".

בעל הכפתור ופרח מפרש: ויש מפרשים שאסרה התורה "לשוב בדרך הזה עוד" אינו אלא על דרך המדבר ים סוף, כמו "וזה לכם הטמא", וזולתם טהורים וכו'. עכ"ל. דהיינו מארץ ישראל למצרים, וכבהדוגמאות המובאות בהגמ'. אבל לא משאר ארצות, כמו שעשה הרמב"ם.

(וראה גם בספר היראים במצוה ש"ט, המרדכי בפרק הערל, הריטב"א ביומא, ד"מ וב"ש אבהע"ז צק והסמ"ג).

ד. איזה שינוי היה בהחתימה של הרמב"ם על מכתביו, בהזמן שגר במצרים? להזמן שהיה גר במדינות אחרות? (לקוטי שיחות חלק יט שופטים (ב) ובגלין שני להערה 6)

בספר כפתור ופרח פ"ה: "כשהר"ם ז"ל הי' חותם שמו [כשהי' גר במצרים] כו' הי' מסיים: הכותב העובר בכל יום ג' לאוין כו'."

ה. "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים". מהו הפירוש בארעא? המצות שאכלו במצרים - לפני יציאתם? או המצות שאכלו בשעת יציאתם ממצרים? (לקוטי שיחות חלק טז עמודים 122-128 הערה 6 והערה 39)

בלקו"ש חט"ז (עמודים 122-128, הערה 6) מביא מספר גבורות ה', ח"ה (פנ"א) שהכוונה הוא להמצות שאכלו בעת יציאתם ממצרים.

הרבי מביא שכן גם כתוב באור התורה, ריש ד"ה הא לחמא עניא (ויקרא

ח"ב, עמ' תנג). אלא שבסוף המאמר, כותב ש"הא לחמא" הוא המצות שאכלו עדיין במצרים, לפני חצות, ושעפ"ז מוסבר הלשון "בארעא דמצרים", היינו כשעדיין היו שם.

הרבי מתווך שע"ד ש"עונין עליו" - על המצה - "דברים הרבה", עד"ז יכול המצה על שולחן הסדר להיות סימן למצות שונים שאכלו בזמנים שונים (הערה 39 ובעהרות הבאים). וראה שם בארוכה (בפנים השיחה) ההוראה מכ"ז בעבודה.

ו. למה לא מוזכר בכל ההגדה של פסח שמו של משה רבינו? (מלבד פעם אחת בדרך אגב בקטע רבי יוסי הגלילי: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו"). שמו של משה רבינו אינו מוזכר בהגדה של פסח - כי הרי הוא היה עניו מכל האדם שעל פני האדמה, והקב"ה רצון יריאיו יעשה, ורצון העניו הוא להעלים את גדולתו וחלקו בעשיית הנס - לפיכך לא נזכר שם משה בהגדה למרות שכל הנס של יציאת מצרים נעשה על ידו בשליחות אדון כל המעשים. — בעל החפץ חיים

ז. מפני מה מוזכר יהושע בהגדה, (בקטע מתחלה)? כי לא על ידו היו הניסים (ראה התירוץ על שאלה הקודמת).

ח. "מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו". לכאורה יש לתמוה! הלא "אין קורין אבות אלא לשלשה, אברהם יצחק ויעקב" (ברכות טז, ב), ואם כן, איך אומרים כאן "אבותינו"? (ריטב"א יבמות מו, א) ז"ל הריטב"א: ויש מקשין: דהא ק"ל שאין קורי' אמהות אלא ד' כדאיתא במס' ברכות. ותירצו דהיא בתפלה, לומר "מרים אמנו" ו"יוכבד אמנו". עכ"ל. היינו שזהו מה שמושלל, ואין הכוונה לשלול כינוי כלל אבותינו כ"אבותינו".

ט. אור לארבעה עשר בודקין את החמץ". (פסחים א, א) לכאורה יש לתמוה - דהוה ליה למימר "בודקין את המקומות"? נא לענות תשובה על פי נגלה ותשובה על פי חסידות. (ראש הכרמל, עמ' נו.

מאמר ד"ה אור לארבעה עשר ה'ש"ת)

1) ע"פ נגלא: הכוונה, דלא תימא אף מקומות שאין מכניסין בהם בכלל, להכי קתני "את החמץ", כלומר: את שרגיל ומצוי שם חמץ, והיינו מקום שמשתמשין שם (ראש הכרמל, עמ' נו, וראה שם המשך הביאור המלא).

2) ע"פ חסידות: אדמו"ר הריי"ץ (ספה"מ ה'ש"ת, עמ' 42) מסביר שצריכים לבדוק את ה"חמץ" הרוחני. ומביא דוגמא לזה ממה ש"אנו רואים שמצוי מאד בעובדי ה' בתפלה שהגם שמייגע הרבה בהתבוננות ומבין ומשיג בטוב ומתפעל במוחו באמת, ועם זה אינו נעשה התעוררות והתפעלות הלב, והסיבה לזה היא התקשרות נפשו לעניני' החומרי' שהם ג' שרי פרעה המונעים ומעכבים."

[וממשיך: "ובכדי שתהי' יציאה מהמיצר הוא ג"כ ע"י הגרון, והוא הקול שיוצא מהבל הלב דרך הגרון דקול מעורר הכוונה פנימי' שיהי' נרגש גם בלב"].

ומסיים שאפי' מי שהוא "איזה מציאות קלה", ה"ה בבחי' חמץ, וצריכים למצוא את זה ולבערו.

י. "בְּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטָחְתּוֹ לְיִשְׂרָאֵל"

לְכַאוּרָה יֵשׁ לְתִמּוּהָ!

מְהֵי פְּוֹנֵנַת הַלְשׁוֹן "שׁוֹמֵר" - שְׁמִירָה לְפָאן? לְכַאוּרָה הֲיָה לוֹ לְזִמְרַת בְּרוּךְ

"מְקַיֵּים"! (יחלק שלל פ' לך ע' מ"ב)

בזהר (ריש פ' יתרו) איתא שבעצם לא הי' חייב הקב"ה לגאול את בני"י ממצרים, כי כבר שקעו במ"ט שערי טומאה. וזהו היתרון שמלמדינו הכתוב בזה שתמיד מזכיר "אני ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - כי אין זה רק קיום הבטחה, אלא לפנים משורת הדין.

עפ"ז מובן טובא לשון בעל ההגדה: "ברוך שומר הבטחתו לישראל", כי מצד קיום, לא הי' חיוב כלל - והקב"ה עדיין קיים את ההבטחה מפני ש"שמר" עליו (אע"פ שלא היו ישראל ראויים לכך ר"ל).

— יחלק שלל, עמ' מב

י"א. בְּאִיזָה תִּיבּוֹת שֶׁל פְּסוּק בְּתִהְיִים פְּרָק נד, יֵשׁ הָרָאשִׁי תִּיבּוֹת "מִצָּה"?!

(חתם סופר שם)

"מכל צרה הצילני" (נד, ט). (חתם סופר עה"פ)

י"ב. "שבכל הלילות אנו אוכלים בין יושבין ובין מסובין, הלילה הזה כולנו מסובין".

לכאורה יש לתמוה! הרי בזמן הש"ס, נראה שהיו מאוד רגילין להסב בשעת הסעודה (ראה ברכות מו, ב. טור אורח חיים סי' קס"ז) **ואם כן מהו החידוש והתמיהה שבילה הזה מסובין?** (הגדה של פסח לקוטי טעמים ומנהגים על קטע מטבילין)

הרבי בהגדה שלו (עמ' יג) מביא את שיטת הגר"א שקושיית מסובין ניתוספה זמן רב אחרי קושיות הראשונות - היינו כשחדלו מלאכול בהסבה כל השנה. ולכן לא נזכרה במשנה וגמרא.

הרבי מקשה ע"ז מהא דהביא הרמב"ם (הל' חו"צ, פ"ח, ה"ד) שאלה זו תוך הנוסח שהיו אומרים בזמן שביהמ"ק הי' קיים (כדמוכח מזה שמביא את נוסח השאלה "שבכל הלילות... בשר צלי שלוק ומבושל" ששייך רק בזמן ביהמ"ק), ובוודאי היו לו נוסחאות במשנה או גמרא שהביאו שאלה זו - "שהרי לא יחדש מעצמו בנוסח שהיו אומרים - מה שלא הובא בשום מקום?!" עפ"ז י"ל שגם בזמנים שלהם, היו אלו שישבו - והכוונה הוא ש"הלילה הזה" - כולם צריכים להיות מסובין, בדוקא.

י"ג. שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים?

"איין מאל כרפס אין זאלץ וואסער און א צווייטן מאל מרור אין חרוסת". וברמ"א או"ח (סימן תע"ו סעיף ב' ובשו"ע אדה"ז סימן תע"ו סעיף ז) **"שלא לאכול שום טיבול בלילה רק ב' טבולים שעושים בסדר".**
לכאורה יש לתמוה!

(1 הרי בהתחלת הסעודה של שולחן עורך אוכלין ביצה מטובל במי מלח!
(2 הרי גם טיבול בחרוסת עושין בי פעמים אחד מרור ואחד כורך?) (ליקוטי

מהרי"ח. פסקי תשובות סי' תע"ו אות ב'. 2) ט"ז סימן תע"ה ס"ק ו')

(1 בליקוטי מהרי"ח, מובא בפסקי תשובות, מסביר ש"אפשר ששני טבולי מלח נחשבים כטיבול אחד".

2) כתב הט"ז (תע"ה, ו): "דאלו שנים של חרוסת הם נחשבים לא' דאין עושין כן אלא משום ספיקא", היינו הספק שאולי אכילת הכורך הוא דרך קיום מצוות מצה ומרור.

י"ד. ידוע הפלל בהלכה: חצי שיעור אסור - מן התורה (לפי דעת ר' יוחנן וכן נפסק להלכה רמב"ם הל' שביתת עשור פ"ב ה"ג. מאכלות אסורות פ"ג ה"ו ועוד).

לכאורה יש לתמוה!

מהו הדין בנוגע חצי שיעור למצוה - האם היא מצוה או לא!

הלכה למעשה:

מי שאין לו רק חצי פזית של מצוה, האם יש לו מצוה לאכול או אין פזת

מצוה, פי אין לו פזית!!

(שערי תשובה סימן תע"ה, ס"ו)

ז"ל השערי תשובה (תע"ה, ו):

בשו"ת שבות יעקב ח"ב (סי' י"ח) שאם אין לו בליל פסח רק חצי זית מצוה - אין חייב לאוכלו כלל, דאכילה בכזית משמע כו', ע"ש. ... ובמחזיק ברכה הביא בזה תשובת חכם אחד וגם ז"ל האריך ודעתו דכמו לענין איסורין חצי שיעור אסור מן התורה, כמו כן לענין מצוה - עכ"פ קצת מצוה איכא.

ט"ו. שני אנשים במדבר או בבית האסורים ויש להם רק פזית אחת, מה יותר טוב שיחלקו הפזית לשנים או שיטילו גורל ואחד יאכל פזית והשני לא יהיה לו כלום!?

(שערי תשובה סימן תפ"ב ס"ק ב')

השערי תשובה (תפ"ב, ב) כותב שלפי דעת ה"מחזיק ברכה" שהובא לעיל, מסתבר שאם יש לכל א' חצי כזית מצוה, לא יוותרו א' לשני, אלא כל א' יקיים עכ"פ קצת מצוה.

אבל מסיק שאפי' לפי דעה זו, נראה עדיף שיטילו גורל וא' יקיים את המצוה בשלימותה - וזה שיזכה את חבריו בקיום שלימות מצוה יהי' לו שכר ג"כ, על שמאפשר את קיום המצוה, ולולי הוא לא הי' מקיימה - ע"ד ענין שותפות "יששכר וזבולון". כי כשהמצוה יתקיים בשלימותה ע"י א',

יזכה את חבריו ג"כ.

ט"ז. פֶּסֶק הַמְחַבֵּר בֵּאו"ת (סימן תר"צ סעיף ט"ז): "צָרִיךְ שְׂיֵאמַר אֲרוּר הֶמֶן בְּרוּךְ מֵרַדְכִי".

לְכֹאזְרָה יֵשׁ לְתַמּוּהָ!

לְמָה לֹא תִיקָנוּ לומר כִּיּוֹצֵא בְּזָה בְּחַג הַפֶּסַח "אֲרוּר פְּרַעַה בְּרוּךְ מִשָּׁה"!!

(פתיחה למגילת סתרים על מגילת אסתר מבעל נתיבות המשפט)

לגבי למה צריכים לומר "ארור" ו"ברוך" דוקא לגבי המן ומרדכי, כותב בעל הנסיבות (פתיחה למגילת סתרים על מגילת אסתר), וז"ל:

בצרת המן אף שהיה הרבה חייבים בהעונש, מכל מקום, היה בהן צדיקים גדולים, דהא היה "החרש והמסגר אלף", ולהם היה הצער הגדול על מגן. וכיון דמרדכי היה סיבה לצער הגדול ההוא, יש עליו קצת דין.

והנה גם להמן יש קצת הזכרת זכות כי אמרו חז"ל (מגילה י"ד): גדולה הסרת הטבעת יותר ממ"ח נביאים ונביאות שעמדו להן לישראל. [במהרש"א מוסבר: "ואילו הסרת הטבעת של אחשוורוש החזירתן למוטב, שעל-ידיה עשו תשובה גדולה"]. והרי המן היה הסיבה להטוב הגדול ההוא.

והנה אמרו (שמואל ב, יט, א) שדוד המלך ע"ה אמר ז' פעמים "בני בני אבשלום", והוציאו מז' מדורי גיהנם. והיינו מחמת הזכירו זכותו על בנו אבשלום. וכ"ש כשכל ישראל מזכירין ומברכין הצדיק ומקללין הרשע.

ולזה חייבונו חז"ל בראותם שיש קצת דין על מרדכי וקצת הזכרת זכות להמן. לכך חייבין כל ישראל לומר בפורים בעת שנזכרנו לפני השם יתברך, "ארור המן" - להורידו מטה מטה, שלא יזכר לו זכות זה. ו"ברוך מרדכי", להעלותו מעלה מעלה, ולהסיר מעליו דין של מעלה שיש קצת עליו.

י"ז. יש לחקור בדין הסיבה:

האם הסיבה היא פֶּרֶט וְתַנָּאי בְּאִכִּילַת מִצָּה וְכִיּוֹצֵא בְּזָה? אוּ לְהִיפֹךְ הָאִכִּילָה

היא פֶּרֶט בְּדִין הַסִּיבָה?

לְבָאָר פֶּרְטֵי צְדָדֵי הַחֻקִּירָה וְהִרְאִיּוֹת לְכָל צַד.

(לקוטי שיחות חלק י"א וארא (א) אותיות ב-ד)

מלוקט מלשון הרבי בלקו"ש (חלק ל"א וארא (א) אותיות ב-ד):

1) הסיבה אינו חיוב בפ"ע, אלא הוא פרט ותנאי בהמצוה דאכילת מצה ושתיית ד' כוסות וכו', והיינו כשם שישנם פרטים ותנאים בנוגע לכמותה ואיכותה של אכילת המצה ושתיית הד' כוסות, כך יש תנאי באופן האכילה והשתי' - צ"ל דרך הסיבה.

ויש להוכיח שחובת הסיבה תנאי הוא באכילת מצה מהא דאמרינן בגמ': "השמש שאכל כזית מצה כשהוא מיסב יצא, מיסב אין לא מיסב לא". דמזה משמע שכשאוכל מצה בלא הסיבה לא יצא י"ח מצה. ודוחק גדול לומר שכוונת הגמ' למצות הסיבה, דא"כ מאי קמ"ל בלשון "מיסב אין לא מיסב לא", הרי פשיטא דכשלא היסב לא יצא ידי חובת הסיבה.

2) הסיבה היא מצוה כללית בפ"ע - האדם צריך להראות בליל פסח הנהגה דרך חירות, ומראה זה ע"י ההסיבה, באכילה ע"י הסיבה ובשתי' ע"י הסיבה - אינו יוצא ידי חובתה של הסיבה כ"א באכילת כזית מצה ושתיית ד' כוסות וכו'; ז.א. שאכילה ושתי' זו ה"ה פרטים במצות ההסיבה.

יש להוכיח.. שהסיבה היא מצוה בפ"ע ואכילת מצה וכו' תנאי היא בהסיבה - מהא דהמיסב בכל הסעודה ה"ז משובח ועושה מצוה מן המובחר, דאם נאמר דכל ענינה של הסיבה הוא רק תנאי באופן אכילת מצה של מצוה וכו' מהו השבח ומצוה מן המובחר במה שמיסב בכל הסעודה - כיון שבהסיבה מצ"ע אין ציווי ואינה אלא תנאי באכילת המצה וכו'. ועכצ"ל שבעצם ההסיבה יש מצוה - וחיובה העיקרי הוא באכילת מצה וכו' ובכל הסעודה ה"ה רק מצוה מן המובחר.

י"ח. מה יהי' הנפקא מינה, להלכה למעשה, בין שתי הצדדים? (לקוטי שיחות

חלק י"א וארא (א) אות ב)

לשון הרבי בסעי' ב:

והנפקותא ביניהם: באם אכל את הכזית (לקיים מצות אכילת) מצה בלא הסיבה, אם יצא ידי מצות אכילת מצה או לא: אם נאמר שהסיבה היא תנאי לעיכובא במצות אכילת המצה, הרי אם לא היסב לא קיים גם מצות אכילת מצה (מדרבנן) מכיון שהסיבה מעכבת בה; אבל אם אכילת הכזית מצה היא פרט בהסיבה, הרי באם לא היסב בה לא קיים מצות הסיבה, אבל אין חסרון בקיומה של מצות אכילת מצה.

והנפ"מ בין שתי סברות החיוב שבהסיבה להלכה למעשה: באם אכל את הכזית בלא הסיבה שאז צריך לחזור ולאכול בהסיבה, האם מחוייב הוא לחזור ולברך "על אכילת מצה"; אם החיוב לחזור ולאכול הוא רק בכדי לקיים מצות הסיבה (אבל מצות אכילת מצה כבר קיים בשלימות) - אין לברך שנית "על אכילת מצה"; אבל אם חיוב אכילה השני' הוא לקיים מצות אכילת מצה (שלא קיימה כאשר אכל בלא הסיבה), צריך לחזור ולברך "על אכילת מצה". ועו"ל נפ"מ למעשה: אם אכל את הכזית מצה בלא הסיבה, ואח"כ נשתנה המצב באופן ששוב אינו מחוייב בהסיבה - כגון שעכשיו יושב הוא לפני רבו - אם צריך לחזור ולאכול שלא בהסיבה: אם לא קיים מצות אכילת מצה כשאכל בלא הסיבה (שדינו כאילו לא אכל מצה), הרי מחוייב הוא עכשיו במצות אכילת מצה (אף שתהי' שלא בהסיבה, מאחר שאינו מחוייב בהסיבה עתה) שלא יצא ידי חובתה עדיין; אבל אם בפעם הראשונה כבר קיים מצות אכילת מצה, אלא שלא יצא ידי חובת הסיבה - וממצוה זו הלא הוא פטור בשעה זו שהוא יושב לפני רבו, אין מקום שיחזור ויאכל כזית מצה וכו'.

(לקוטי שיחות חלק י"א וארא (א) אות ב).

(הרבי מסיק שיש ב' ענינים בהסיבה - מצוה בפ"ע, וגם פרט במצוות אכילת מצה. יעויין בפנים השיחה להסבר - לקוטי שיחות חלק י"א וארא (א) אות ד).

י"ט. "הנוהגין לנקוב חתיכת אפיקומן ולתלותה, אין בזה איסור משום נוקב ביום טוב" (שו"ע אדה"ז סימן תע"ז סעיף י"א).

לְכַאוֹרָה יֵשׁ לְתַמוּהָ!

הרי אדה"ז פסק בשו"ע שְׁלוֹ (הל' שמירת גוף ונפש סעיף ט'), וז"ל: "פת תלוייה באויר קשה לעניות", ואם פן איך נוהגין לתלות האפיקומן?!

(שערי תשובה סימן תע"ז ס"ק ד)

הסיבה שפת תלוי' באויר הוא קשה לעניות, הוא כי זהו ביזוי אוכלין (ראה

שם סימן קע"א בשו"ע המחבר, הכולל הלכה זו).

השערי תשובה מביא מהשבות יעקב שאין זה ביזוי, כיון שזהו זכרון ליציאת מצרים.

כ. "אם אין לו בן או אשה כו', שישאלו אותו .. הוא שואל לעצמו" (פסחים

קטז, א. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ג. שו"ע אדה"ז סימן תע"ג סעיף מ')

לכאורה יש לתמוה!

(1) מהו התועלת בלימוד באופן כזה, שהוא שואל לעצמו. (לקוטי שיחות חלק

י"ב עמוד 43 אות ח' ובהערה 28).

(2) מהו הראי' על לימוד באופן כזה ממסי שבת (דף קמה, א)?

ז"ל הרבי בלקו"ש (חלק י"ב עמוד 43):

מההוספות שבמצות סיפור ביצי"מ בליל ט"ו בניסן על מצות זכירת יצי"מ שבכל יום הוא - "והגדת לבנך", היינו: שאין מספיק שיזכיר יצי"מ לעצמו, אלא צריך לומר גם לבנו או לאחר.

וזהו הטעם למה שאמרו, שבאם אין לו בן או אשה כו' שישאלו אותו "הוא שאל לעצמו" - כי מכיון שהחויב בליל הפסח הוא לספר יצי"מ לאחר, לכן (כשאינ מי שישאל אותו) צריך הוא לשאול את עצמו, כי ע"י שהוא שואל את עצמו נעשה "אחר" לגבי עצמו, וע"י שמשיב על שאלתו ומספר לה "אחר" שבעצמו, הוא מקיים בזה מצות "והגדת גו". עכ"ל.

ובהערה, כותב הרבי ש"עי"ז באה גם הוספה עקרית בהבנה הדברים לבוריים ולעומקם". ומעיר מהספרי (לדברים א יג. הובא בפרש"י שם): "חכמים ונבונים - זה ששאל אריוס את ר' יוסי: אמר לו איזהו חכם? אמר לו המקיים תלמודו. אתה אומר תלמוד, או אינו אלא נבון? א"ל: הרי כבר נאמר נבונים. מה בין נבונים לחכמים? חכמים דומים לשולחני עשיר, שמביאים לראות רואה, כשאינ מביאים יושב ותוהה. נבון דומה לשולחני תגר, כשאינ מביאים לו לראות - מביא משלו ורואה".

והרבי מסיים: "ועפ"ז יומתק המובא בכ"מ (שבת קמה א ובכ"מ) הוא מותיב לה והוא מפרק (משני) לה."

כ"א. איך תקנו חז"ל שהבכורים מתעניין בערב פסח, הרי אסור להתענות ביום שמקריבין קרבן, פי הוא יום טוב להמביא קרבן, ובערב פסח הרי מקריבין קרבן פסח? (משנה למלך פרק ו' מהלכות כלי המקדש הלכה ט. הגדה של פסח

עם פירוש מה נשתנה חלק העיונים סימן א')

(1) במשנה למלך (הלכות כלי המקדש פרק ו' הלכה ט) מסיק שערב פסח היה צריך

להיות אסור בתענית מחצות היום ולמעלה כיון שהוא זמן הקרבת קרבן פסח. ולענין תענית בכורות מתרץ וז"ל: "וממה שהבכורות מתענין לא קשה שאפשר דתענית זה היא תקנה קדומה" – דהיינו שכבר היו מתענין הבכורים בערב פסח מקודם שתקנו שלא להתענות בזמן הקרבת קרבן.

2) בהגדה של פסח עם פירוש מה נשתנה (חלק העיונים סימן א') מתרץ, וז"ל: שביום התענית חוץ מאיסור האכילה נתוסף עוד הלכה שלא ינהוג עצמו בעידונין ולא יקל ראשו ולהיות שמח וטוב לב.

... ועפ"ז יש לומר שמה שאמרו חז"ל שביום שמביא קרבן אסור בתענית, עיקר כוונתם הוא רק לענין התענית שהאדם מתענה מתוך שברון לב ומתוך הצרה, שהוא הפיכו של שמחה. אבל התענית בערב פסח דאינו מתוך ענין של צרה כלל, ואדרבה הוא ענין של הודאה ופרסום הנס שהיה לבכורי ישראל שהקב"ה הצילן שלא ימותו ח"ו עם בכורי מצרים, שפיר תיקנו חז"ל שיתענו הבכורים בערב פסח אף שהוא יום הקרבת קרבן.

כ"ב. למה מתענין הבכורים תענית בכורות בערב פסח על הנס שניצולו ממפת בכורות, הרי צריכים לעשות סעודת יום טוב על הנס, ומה ענין תענית בזה? (שיעורי הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך)

הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך מתרץ שהצלת הבכורים היתה ע"י שהחביאם ה' בצל קדשו וקידש אותם וקירבם לעבודתו, אמנם כשחטאו בעגל ניטלה מהם העבודה וניתנה לבני לוי (במדב"ר ג, ה), ועדיין שייכים הבכורים לעבודת המקדש, אלא שפגם חטא העגל מעכבם, וכדאיתא באוה"ח על התורה שלעתיד תחזור העבודה להם וישמשו אלו ואלו.

ונמצא שעמידת הכהנים במקום הבכורים מזכרת להם הירידה ממעלתם הגדולה שנעשה אצלם ע"י חטא העגל, ובי"ד ניסן, שהגיע העבודה לשיא הודה ותפארתה (בריבוי העצום של הקרבנות והכהנים והלויים שרו והתענגו בעבודת הקודש אשר עליהם, וכלל ישראל כולם ששו ושמחו בהודות והלל לה' כל אחד כאילו הוא עצמו יצא ממצרים, לעומתם) הבכורים היו מלאי עלבון ומרירות על ירידתם ושפלות מעמדם אשר מאז חטא העגל ועד עתה עדיין הם בריחוקם ואין להם כל חלק בעבודת המקדש בכלל, ובפרט קרבן פסח – אשר מפני אותה פסיחה נתקדשו אז לעבודת שמים להיות כהני ה'.

נקל איפוא לשער שבגדול צערם ועומק מרירותם לא בא אוכל בפיהם כל היום כי איך יערב להם לעת כזאת אוכל ושתה, ולכן גם קבעו לדורות להתענות ביום זה, לזכור את קדושת העבודה שזכו לה בזמן הפסיחה על בתי בני" במצרים, וליתן אל לבם הצער הגדול על שניטלה מהם, ולכפר בתעניתם על חטא העגל שגרם. (פעמי קול תורה" תשכ"ג עם הוספת מכת"י ומדבריו בע"פ)

כ"ג. מהו ההסבר לזה, שפְּשֵׁהַבְּכוֹרִים עוֹשִׂים סוּיָם בַּעֲרַב פֶּסַח מוֹתֵר לָהֶם לֵאכּוֹל אַחַר כֶּךָ כֹּל הַיּוֹם, וְלֹא רַק בְּסֵעוּדָה שֶׁל הַסּוּיָם מִסְכֶּת, מֵה שְׂאִין פֶּן הַסּוּיָם שְׁעוֹשִׂין בְּתִשְׁעָה יָמִים בֵּין רֹאשׁ חוֹדֶשׁ אֶב לְתִשְׁעָה בְּאֵב שְׁמוֹתָר לֵאכּוֹל בְּשׂוֹר אֲבָל רַק בְּאוֹתָהּ סֵעוּדָה שֶׁל הַסּוּיָם וְלֹא כֹל הַיּוֹם אַחַר כֶּךָ?

(שו"ת ארץ צבי סימן עט)

בשו"ת ארץ צבי (תשובה ע"ט) תירץ שבכל תענית, אע"ג דכבר אכל פ"א באותו יום, תו אינו מקיים מצות תענית, דכל שאכל כזית אין שם תענית עליו (כמנואר בשו"ע או"ח סי' תקס"ח ס"א) מ"מ אסור לו להמשיך ולאכול אותו היום, אף שלא יקיים בזה חובת תענית מ"מ עדיין איסורא רבע עליה (על כל כזית וכזית) שלא לאכול ביום התענית מצד שהוא חייב לענות ולסגף נפשו.

משא"כ בתענית בכורים שהוא זכר לנס שניצולו ממכת בכורות ליכא שום ענין עינני וסיגוף רק שהוא מצות תענית בלבד, ולכן היכא שהותרה לו לאכול פ"א (מצד שהוא סעודת מצוה) שוב ליכא שום ענין שימשיך בתעניתו, דהא ממילא תו ל"ש לו לקיים חובת התענית ביום זה, ואיסור אכילה מצד עינני ל"ש ביה כנ"ל.

ואלו בסיום שעושיין בתשעת הימים כדי לאכול בשר, דאז אסור לאכול בשר, ודומה לתענית ציבור דאסור באכילה משום ענוי וסיגוף, אף שאכל פ"א בהיתר מ"מ בשאר היום נשאר באיסורו. ולכן אין המנהג לאכול בשר רק באותה סעודה של הסיום ולא אח"כ.

**כ"ד. ארבעה צריכים להודות .. היוצא מבית האסורים.
יש לתמוה:**

למה אין מברכין ברכת הגומל בליל חג הפסח? (לקוטי שיחות חלק י"ב פ' צו אי מצרים הוי בית האסורים)

בלקו"ש חלק י"ב פרשת צו סעיף ה' מבואר שיציאת מצרים אינה נחשבת כיציאה מ"בית האסורים" לגבי קרבן תודה וברכת הגומל, וז"ל:
 "היותם במצרים לא נחשב כ"בית האסורים" לחיבם בקרבן תודה, כי לא היתה ישיבתם שם באופן של "יושבי חושך וצלמות". אדרבא ישבו בארץ גושן "טוב ארץ מצרים" וכו', ומה שעבדו בהם בפרך, הרי זהו ענין לעצמו [ואינו מהד' שעליהם צריכים להודות], ולא נעשית עי"ז ישיבתם במצרים כחבושים בבית האסורים ("מקום של חושך וצלמות")."

ובהמשך השיחה מבאר שהגם שכתב אדמו"ר הזקן (סימן תנ"ח סעיף ה') "נוהגין במדינות אלו שהג' מצות של מצוה הן נעשין מעשרון אחד קמח כעין לחמי תודה ... ואנו בפסח יצאנו מבית האסורין משעבוד מצרים לפיכך אנו עושין זכר ללחמי תודה.

מ"מ, לפי אדה"ז, מצרים הוא רק "כעין" בית האסורים ולא בית האסורים ממש המחייב להביא קרבן (וזהו ההדגשה מ"שיעבוד מצרים" – ולא בית האסורים ממש), ובהתאם לזה הזכר גם כן אינו זכר גמור רק זה שעושין הג' מצות מעשרון סולת אחד (כדעת הרא"ש) ואין זה זכר גלוי ללחמי תודה (כדעת המרדכי שג' המצות עצמן הן זכר לג' לחמי תודה).

כ"ה. מהו הטעם שחג הפסח נקרא - זמן חירותינו ולא "זמן גאולתנו"?
 (הגדת מה נשתנה)

בהגדה של פסח עם פירוש מה נשתנה מבאר שבגאולת מצרים היה שני דברים: א. שנגאלו בני מעבדותם לפרעה וב. שנגאלו "בעצמותם" שלא יהיו יותר עבדים, כמו שדרשו חז"ל (ב"מ י). על הפסוק "עבדי הם אשר הוצאתי ממצרים" (ויקרא כ"ה מ"ב) "עבדי" – ולא עבדים לעבדים.
 ועפ"ז מבואר היטיב הטעם שאנו מכניין יו"ט פסח זמן "חירותינו": שלא רק שנגאלו בני מצרים, אלא שנשתנה גם מציאותם ונעשו בני חורין.

כ"ו. לפי דעת בן זומא שאין מזפירין יציאת מצרים בימות המשיח, יש לתמוה:

האם יקיימו אז מצוות פסח, מצה ומרור, שעושין אותם עכשיו זכר ליציאת מצרים? (רשב"א ברכות סוף פרק א' ד"ה אמר, נדפס בעין יעקב ובחידושי הגדות)

בחידושי הרשב"א (נדפס בעין יעקב ובחידושי הגדות) מתרץ שהגם שנאמר בתורה "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים" בהמשך למצות פסח ואיסור חמץ ומצות אכלית מצה, כדכתיב בספר דברים (ט"ז ב-ג): וְזָבַחְתָּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה לְשַׁכַּן שְׁמוֹ שָׁם: לֹא-תֹאכַל עִלְיוֹ חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל-עִלְיוֹ מִצּוֹת לַחֵם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזִן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכַּר אֶת-יוֹם צְאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

מ"מ, הציווי "למען תזכור" אינו סיבה למניעת החמץ ואכילת המצה ולכן כתוב תחילה המילים: "כִּי בַחֲפוּזִן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", ורק אחר כך "למען תזכור" להראות שלמען תזכור אינו קשור עם שבעת ימים תאכל-עליו מצות. אלא ענין בפני עצמו.

ופירוש למען תזכור הוא: למען – כדי שלא יעברו דברים אלו מזכרון – תזכור – בפה – בכל יום, צאתך מארץ מצרים. ומעתה, גם לדברי בן זומא שאומר שאין מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח, לא יתבטלו מצות הפסח והמצות ומניעת החמץ.

כ"ז. "רְבֵן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר כָּל שְׁלֹא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלוֹ .. פֶּסַח עַל שׁוּם מָה .. מִצָּה זוֹ עַל שׁוּם מָה.. מְרוּר זֶה עַל שׁוּם מָה".
יש לתמוה:

לְמָה מְאָרִיכִין וְאוֹמְרִים בְּלִשׁוֹן שְׁאֵלָה "עַל שׁוּם מָה" הֲרֵי צְרִיכִים לוֹמַר הַטַּעַם מִיָּד מִבְּלִי לוֹמַר בְּתוֹר שְׁאֵלָה? (הגדה של פסח עם פירוש לחם הפנים)
בפירוש לחם הפנים על ההגדה מסביר הטעם לאריכות הלשון בשאלה ותשובה וז"ל:

ונ"ל שהיה אפשר לומר שהפסח הוא על שם הפסח שאכלו ישראל במצרים ואפשר ג"כ שהוא זכר להצלת אבותינו במצרים ע"י הדם שלו לזה אמר "על שום מה" כלומר על איזה משניהם? ... ומשיב דע"כ על שום שפסח, דכתיב זבח פסח הוא לה', דמשמע להודות לה' על שהציל את אבותינו.

וכן מצה יש בה ג' דברים שהוא מצה ולא חמץ, והיא במים לבד ולא עשירה, והיא פרוסה. והנה מה שהיא מצה ולא חמץ, זכר שלא הספיק בצק להחמיץ. ושני דברים אחרים, זכר לעינוי, שמטעם זה נקרא לחם עוני, זכר לוענו אותם. ולזה אמר על שום מה היא המצה, על שום עינוי או שלא הספיק, כלומר

איזו מהם עיקר, ואמר על שום שלא הספיק הוא העיקר...
 וכן מרור יש בו זכר לוימררו על ידי מרירותו, וזכר לענוי, שנקראת חזרת על
 שהיו חוזרים על הפתחים מחמת שלא היו נותנים להם שכר של הלבנים...
 וזכר לרחמי הגאולה, כדאמר בפרק כל שעה דף ט"ל [ע"א] שתרגומא חסא
 דחס רחמנא עלן. ולזה שואל על שום מה איזו מהם עיקר ואמר דזכר המרור
 עיקר... עכ"ל.

כ"ח. "סימני הסדר... שולחן עורך"

יש לתמוה:

הרי כל הסימנים רומזים לדינים מיוחדים בליל הסדר, ומהו הרמז של
 שולחן עורך להלכות ליל הסדר, הרי בכל יום טוב עושין סדר? (הגדה של

פסח עם פי' "ייתי ויפסח")

בהגדה של פסח ייתי ויפסח מתרץ, וז"ל:

דכל השולחן עורך הוא הכנה למצות אכילת האפיקומן כדי שיהיה נאכל
 על השובע, ויהי' נאכל כדרך המלכים והשרים. ולהכי שפיר קבעוה בהדי
 שאר סימני הסדר בליל פסח, לפי שהוא זכר להזמן שהי' חייב לאכול הפסח
 שדינו לאכלו על השובע כנ"ל משום דרך חירות.

כ"ט. שו"ע אדה"ז סימן תע"ה סעי' י"ג: אם רצה להסב באכילת מרור רשאי.
 יש לתמוה: הרי מרור והסיבה הם ב' דברים הסותרים אחד לשני, אם כן
 למה יצא ורשאי לאכול מרור בהסיבה? (שו"ע סי' תעה, פרי חדש. לקוטי שיחות

חלק ל"ב, חג הפסח)

הפרי חדש מפרש בסוף דבריו, שמצינו גם במצה שמצד אחד הוא לחם
 עוני - ואעפ"כ אנו אוכלין אותה דרך חירות, וכן י"ל במרור. אלא שהמצה
 הוא ג"כ זכר לחירות - שלא הספיק בצקם להחמיץ עד שנגאלו ולכן במצה
 מחויב להסב, ובמרור שהוא רק זכר לשיעבוד לא חייבו להסב.

ועיין בלקוטי שיחות חלק ל"ב (חג הפסח סעיף ד') שגם בהזכר לחירות שבמעשה
 לילה זה צריכים להדגיש בו את גודל העבדות, ושענין החירות והשעבוד
 קשורים זע"ז, כי ע"י זכר השעבוד ניתוסף בזכר החירות שהקב"ה הוציאנו
 משעבוד לגאולה.

(ועיין בקובץ רשימות שיעורים (פסחים, ערבי פסחים) סימן ס"ג הערה 7 שמסביר על יסוד הנ"ל
הא דרשאי להסב במרור).

ל. יש לתמוה:

**יום טוב ראשון של פסח שחל להיות בשבת - אמאי לא גזרינן גזירה דרבה
"שמא יעביירו ארבע אמות ברשות הרבים" שמא ילך אצל בקי ללמוד**
(רש"י סוכה מב, ב, ד"ה ללמוד) **היינו ללמוד איך לעשות הסדר וכו' כמו שגזרינן**

בשופר, לולב ומגילה? (כלי חמדה - מועדים פסח. לקו"ש ח"ז חג הפסח)

(1): בהקדמה לספר חמדת ישראל (להר' מאיר דן פלאצקי) ובספרו כלי חמדה
(מועדים פסח) **מתרץ: דבאמת לא היו חכמים עוקרים המצוה דשופר ולולב**
לגמרי כשחל בשבת משום גזירה שמא יעביירו, דעדיין היו מקיימים חלק
הלימוד הלכות של מצוה זו, וכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה
(מנחות ק"י, א).

אבל מצות מצה דגם נשים חייבות בה, אם נגזור גזירה דרבה תהי' המצוה
נעקרת אצלן לגמרי, מכיון שהם פטורות מתלמוד תורה ואין להם אפילו
חלק הלימוד של המצוה.

(2): ובלקו"ש ח"ז חג הפסח מקשה הרבי על תירוץ הנ"ל דלא מצינו חיוב
ללמוד הלכות שופר ולולה כשחל ר"ה וסוכות בשבת.

והרבי מסביר ע"פ פנימיות הענינים דבאמת מכיון שכוונת הבריאה מאין
ליש בכל רגע ע"י הקב"ה הוא בשביל התורה ובשביל ישראל א"א להיות
מציאות בעולם שיפריע למצוה, ואם היה מצוה בשבת לתקוע בשופר א"א
שהבריאה נסדר באופן שא"א לקיים מצוה זו מהחשש שמא יעביירו, ומזה
שחששו חז"ל לזה מוכרח שכשחל בשבת אי"צ לתקיעת שופר וההמשכה
שע"י שופר נמשך ע"י עצמו. ולפי"ז מובן שבפסח שחל בשבת זה שלא גזרו
חז"ל הוא מצד שהענינים הנמשכים ע"י מצות אכילת מצה וכו' אינם נמשכים
בשבת ע"י עצמו, וזה גופא מוכיח שאין לחשוש שמא יעביירו, שא"א להיות
מציאות בסדר הבריאה שיפריע למצוה.

והטעם הוא שמצד גודל העילוי של פסח אין חשש אפילו מאיסור בשוגג,
שבא מהתגברות הנפש הבהמית, ובפסח אין שום נתינת מקום לחמץ - זה
היצה"ר - לא הספיק להחמיץ.

exempt from the mitzva of studying Torah. — *Kli Chemda*

(2:) The spiritual effects of blowing the shofar or shaking the lulav can be accomplished by the holiness of Shabbos. But the Mitzvah of matza is so lofty that its spiritual effects cannot be replicated by Shabbos.

Hashem would not create the world in a manner which precludes at least a spiritual accomplishment of a mitzva. Since matza cannot be replaced by Shabbos, there is certainly no reason to worry that people may end up carrying their Matzah to an expert on Shabbos.

This is because matza is the opposite of rising chometz, which represents the Yetzer Hora and the feeling of self-importance it injects; and so, while fulfilling the mitzva to eat matza, there is no possibility that one would inadvertently sin because of the Yetzer Hora's rise. — *The Rebbe*

All of the simanim of the seder hint to special halachos during the seder night. The meal of regular food during the seder does not seem to include any unique aspects — so why the need for a special siman for it?

(הגדה של פסח עם פל"י ייתי ויפסח")

The meal of Shulchan Orech is essentially only a lead-up to the dessert — the Afikoman, so that we can eat it like nobility, on a full stomach. Because the Afikoman is to remind us of the Korban Pesach, which had to be eaten on a full stomach.

29. The Alter Rebbe writes in Shulchan Aruch (175:13) that if one wishes to recline during Marror, they may do so.

One may wonder: It would seem that Marror and reclining are contradictory — if so, how can one fulfill the mitzva of Marror while reclining?!

(שו"ע סי' תעה, פרי חדש. לקוטי שיחות חלק ל"ב, חג הפסח)

The Rebbe explains that remembering the bitterness of our enslavement is directly connected to reminiscing about our freedom. The more we remember how terrible slavery was, the more exuberant we will be about our freedom. Since the bitterness of the Marror is only there to enhance our appreciation for our current freedom, we are allowed to recline while eating the Maror.

30. If Rosh Hashana, Sukkos or Purim fall out on Shabbos, we do not fulfill the mitzvos of the day, because of the worry that “one may carry it 4 cubits in public property” to bring it to a chochom to ask questions.

One may wonder: Why did the chachomim not issue this decree with regard to Pesach which falls out on Shabbos?

(כלי חמדה - מועדים פסח. לקו"ש ח"ז חג הפסח)

(1:) With regard to other mitzvos — even when not fulfilling them practically on a Shabbos, we can study about them, which is a partial fulfillment of the mitzva.

But with regard to the mitzva of matza, which women must also fulfill — the chachomim could not say not to fulfill the mitzva practically on Shabbos, because in that case, women would not fulfill it at all, as they

And therefore, even according to the opinion which holds that we will not mention the exodus from Mitzrayim when Moshiach comes, these mitzvos will remain.

27. “Rabon Gamliel used to say: whoever did not mention these 3 ideas... Pesach: because of what?... This matza: because of what?... This marror: because of what?”

One may wonder: Why do we elaborate and use the language of “because of what?” — why could we not just explain the reasoning without first asking a question?

(הגדה של פסח עם פירוש לחם הפנים)

The phrase, “Because of what?” implies that we are aware of multiple explanations and are asking which is the best.

- One may think that we eat the Korban Pesach to thank Hashem for passing over the houses that were marked with the blood of the Korban Pesach during Makas Bechoros — and also commemorate the Korban Pesach that the Yidden ate in Mitzrayim.

Therefore, the Haggada explains that the phrase in the passuk, “It is a sacrifice of passing over for Hashem,” implies that it is mainly to thank Hashem for saving our ancestors.

- Similarly, regarding Matzah, one may think that we eat it to remember the humiliation of slavery by eating a poor man’s bread — and also commemorate the dough that did not have time to rise while it baked on our ancestors’ backs as they were leaving Mitzrayim.

Therefore, the Haggada explains that it is primarily to commemorate the dough that did not have time to rise as we left Egypt.

- Similarly, about Marror, one may think that we eat it to remember that Hashem ultimately redeemed us, for the Aramaic term for lettuce is chasa which also means mercy, i.e., Hashem had mercy on us — and also to the bitterness of slavery.

Therefore, the Hagadah explains that we eat Maror mainly to remember the bitterness of slavery.

28. “The simanim of the seder... Shulchan Orech.”

One may wonder:

did force us into slave labor, that is not one of the 4 specific dangers which require a Korban Todah or Hagomel.

While it is true that the Alter Rebbe writes in his Shulchan Aruch that the three matzos are made out of a single isaron of flour to commemorate the Korban Todah which is brought to thank Hashem for releasing one from prison, which is made with that measurement of flour. This only implies that leaving Egypt was similar to leaving prison — and not that they are actually the same.

25. Why is Pesach called “the time of our freedom,” and not “the time of our redemption”?

(הגדת מה נשתנה)

There were two aspects to our redemption from Egypt: On the surface, we were released from our enslavement to Pharaoh. In a deeper sense, we shed our slave mentality and became free men. This is implicit in Chazal’s explanation of the passuk, “They are my slaves that I redeemed from Egypt.” Chazal explain: “They are My [Hashem’s] slaves, and not slaves to slaves.”

This explains why Pesach is called the time of our freedom: We are not only celebrating our practical “redemption” from Egypt — rather also, and primarily, our ability to serve Hashem without any restrictions.

26. According to the opinion of Ben Zoma, who holds that we will not mention Yetzias Mitzrayim when Moshiach comes — one may wonder:

Will we then fulfill the mitzvos which are to remember Yetzias Mitzrayim: Pesach, Matza and Maror?

(רשב"א ברכות סוף פרק א' ד"ה אמר, נדפס בעין יעקב ובחידושי הגדות)

The Rashba explains that even according to Ben Zoma, we will still eat Matzah, Maror, and the Korban Pesach when Moshiach comes.

For even though the Torah states “so that you remember the day of your exodus from Egypt,” after instructing us of the mitzvos of eating matza and not to eat chometz — this is not the reasoning for these mitzvos. The reasoning is what is stated immediately after the mitzvos, and before the phrase, “so that you remember”: “because you left Mitzrayim in haste.”

23. With regard to the fast of the bechorim, once they hear a siyum, they may eat for the rest of the day.

One may wonder: Why is this different than hearing a siyum during the 9 days before Tish'a B'Av, when it is only permitted to eat meat during the feast in honor of the siyum, but not during the rest of the day?

(שו"ת ארץ צבי סימן עט)

Sha'alos Uteshuvos Eretz Tzvi explains that the fast of the firstborn is different than all other fast days. Most fast-days have two elements, the Mitzvah of fasting for a full day and the obligation to pain the body throughout the day, by refraining from food, drink, etc. When one breaks their fast during a siyum, they can no longer fulfill the mitzva of fasting for a full day. However, they can still fulfill their obligation to pain their body, by refraining from food, drink, etc. for the remainder of that day.

The fast of the firstborns was established to commemorate a miracle. Therefore, the mitzva is to fast for a full day, but not to pain the body — since this is a mode of “celebration.” And therefore, if the mitzva to fast is no longer relevant, because it has been broken through hearing a siyum, there is no longer any reason to continue with it.

The Minhag to refrain from eating meat during the nine days is similar to all other fast-days in the sense that it is to pain the body. Therefore, even if one eats meat while attending a siyum that takes place during the nine days, they should still refrain from consuming meat for the rest of the day.

24. “4 must give thanks... one who leaves jail.”

One may wonder:

Why do we not recite the bracha of Hagomel during Pesach night?

(לקוטי שיחות חלק י"ב פ' צו אי מצרים היו בית האסורים)

The Rebbe explains that leaving Egypt is not technically considered exactly the same as being released from prison and therefore does not require a Korban Todah or Hagomel.

This is because in Egypt, we had the option to live in Goshen, a land of plenty that was considered one of the most fertile areas in all of Egypt. We were also not held captive in a designated area. While they

(1:) Firstborns may have decided to fast on erev Pesach years before Chazal ever ruled it forbidden to fast on the day one brings a korban. Since the fast of the firstborns preceded that ruling, Chazal did not want to abolish this preexisting fast-day. — *Mishneh Lemelech*

(2:) Most fast-days are meant to be days of mourning. When Chazal instructed us not to fast on days when we bring a korban, they were referring to the somber type of fast. This is because Chazal wanted the days that we bring korbanos to be full of joy.

However, the fast of the firstborns is a happy day of thanksgiving — to remember the great miracle that Hashem performed for the Jewish firstborns by not allowing them to die together with the Egyptian firstborns. — *Pirush Mah Nishtanah*

22. Why do the firstborns fast “Ta’anis Bechoros” because of the miracle of being spared from Makas Bechoros?

It would seem that a celebration should be made to commemorate a miracle — and not a fast!

(שיעורי הגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך)

Rabbi Shlomo Zalman Auerbach suggests that Hashem saved the firstborns by uplifting them to a higher spiritual plane. As a result, the firstborns were briefly given the honor of performing the service in the Mishkan. However, they lost that opportunity when they served the golden calf.

Nevertheless, the souls of the firstborns are still deeply connected with the service in the Mishkan. This will be on display when Moshiach comes, and they will serve in the Beis Hamikdash together with the Kohanim and Leviim (Ohr Hachaim).

Given their strong connection to this service, the firstborns experienced great shame whenever they witnessed the Kohanim bringing korbanos in the Beis Hamikdash. This was especially on erev Pesach, when more korbanos were brought than on any other day in the year.

The shame was so great that it destroyed their appetite. Firstborns either way would not eat or drink that entire day. As a result, Chazal decided to establish this day as a fast-day for all firstborns — as a day to rectify that sin through fasting.

See se'if Daled of the sicha, in vol. 11, pg. 17 of Likutei Sichos.)

19. The Alter Rebbe (477:11) rules that the custom some have to create a hole in the Afikoman and hang it by a string threaded through it, is not forbidden from the perspective of creating a hole on Yom Tov.

One may wonder: Elsewhere, the Alter Rebbe rules that hanging bread in the air can cause poverty — so how can this be an acceptable custom?

(שערי תשובה, סימן תע"ז ס"ק ד')

The reason why hanging bread can cause poverty is because this constitutes “disrespecting food.”

The Sha'arei Teshuva quotes the Shevus Yaakov that in this case, it is not considered disrespect, because it is as a remembrance for the exodus from Mitzrayim.

20. "If one does not have a son or wife, etc., to ask him [the 4 questions]... he should ask himself" (Alter Rebbe, 473:40).

One may wonder: What does one gain from asking oneself?

(לקוטי שיחות חלק י"ב עמוד 43 אות ח' ובהערה 28)

One of the additions to the mitzva to tell of the exodus from Egypt on the night of the seder — over the rest of the year — is the detail that the story must be told to another, as the passuk states, “and you shall tell your son.”

It is for this reason that if one does not have a son or someone else to ask him the 4 questions, Chazal say that he should ask himself — because through asking oneself, one becomes like “another” to himself, and then when answering, is answering the “other” in himself, through which the mitzva of telling to another is fulfilled.

Making it an answer to one's own question also enhances one's understanding of the matter. — *The Rebbe*

21. One may wonder: How can firstborns fast on erev Pesach?:

It is forbidden to fast on a day when one offers a korban, because it is a Yom Tov for that person — and on erev Pesach, the Korban Pesach is brought by all!

(משנה למלך פרק ו' מהלכות כלי המקדש הלכה ט. הגדה של פסח עם פירוש מה נשתנה חלק העיונים סימן א')

were many great tzaddikim amongst them — and because Mordechai was the one who practically caused the decree [through not bowing], there was some judgment upon him.

Haman with his decree caused the Yidden to do teshuva, so he had some merit.

We therefore ensure to curse Haman, so that his “merit” not be counted for him; and we bless Mordechai, to remove any judgment from upon him.

17. With regard to the obligation to recline on the seder night, let us explore:

Is the obligation to recline a detail within the obligation to eat matza; or is eating matza a detail within the halachos of reclining?

Explain the reasoning for both possible views.

(לקוטי שיחות חלק ל"א וארא (א) אותיות ב-ד)

(1:) Just like there are various conditions for the fulfillment of the mitzva to eat matza, such as measurement, time, etc. there is also a condition that the matza must be eaten while leaning, in order to fulfill the mitzva.

(2:) The requirement to lean is a general mitzva for the seder night — in order to act in a manner of freedom, which is shown through reclining, as kings do. However, one cannot fulfill the obligation to lean without doing so while eating matza and drinking the 4 cups.

18. What practical implications would there be based on each view?

(לקוטי שיחות חלק ל"א וארא (א) אות ב)

If one ate a kezayis of matza without reclining — if reclining is a necessary part of the mitzva to eat matza itself, they have not fulfilled the mitzva; but if eating the matza is a detail in the halachos of reclining, that detail was fulfilled, albeit not the idea of reclining in general.

Either way, the person would need to eat the matza again while leaning. The difference would be whether they would again recite the bracha of “al achilas matza — to eat matza.” According to the first way, they would, and according to the second way, they wouldn't.

(The Rebbe concludes that on the one hand, reclining is its own mitzva, and on the other hand, it is also a detail of the mitzva to eat matza.

— half the measurement required for fulfilling it — is there anything positive to doing this part of the mitzva, or not?

Practically: If one only has half a kazayis of matza — is it a mitzva to eat it, or is it not a mitzva at all — because it does not include a kazayis?

(שערי תשובה סימן תע"ה, ס"ו)

The Sha'arei Teshuva quotes the Shevus Yaakov who says that there is no obligation at all to eat half a kazayis of matza, because that is not considered "eating."

He then quotes from Machazik Bracha, who holds that just as half a forbidden measurement is forbidden min hatorah, so is it with regard to a mitzva — it is a partial mitzva to eat half the required measurement, and this is what should be done.

15. If 2 people are in the desert or jail, and they only have 1 kazayis — is it better that they split the kazayis into 2, or is it better that they make a raffle, and only one will eat the full kazayis?

(שערי תשובה סימן תפ"ב ס"ק ב')

The Sha'arei Teshuva writes that based on the above opinion of the Machazik Bracha, it would seem probable that if each have half a kazayis, they should not give their piece to the other, so each can at least fulfill a "partial mitzva."

But he concludes that even according to this opinion, it is better to make a raffle, so that one of them will be able to fulfill the mitzva completely. For when one enables the other to completely fulfill the mitzva, they will also merit reward, because the fulfillment of the mitzva would not be possible without them.

16. The Shulchan Aruch rules about Purim: "One must say 'cursed is Haman, blessed is Mordechai.'"

One may wonder: why did the chachomim not also institute to announce on Pesach: "Cursed is Pharaoh, blessed is Moshe"?!"

(פתיחה למגילת סתרים על מגילת אסתר מבעל נתיבות המשפט)

The Nesivos explains why we specifically say "cursed" and "blessed" about Haman and Mordechai:

Even though the Yidden at that time deserved the punishment, there

12. “For on all the nights of the year, we eat whether sitting or reclining, but on this night, we all recline.”

One may wonder: It seems that in times past, it was the usual manner to recline during meals (see Brachos, 46b) — so why would a child in that time (when these questions were written) wonder why people are reclining?

(הגדה של פסח לקוטי טעמים ומנהגים על קטע מטבילין)

In his haggada, the Rebbe quotes an opinion that this question was added in later times, when people stopped reclining at meals overall.

The Rebbe asks on this opinion: how can it be that this question was added later, if the Rambam quotes it as a question asked in the times of the Beis Hamikdash?! (The Rambam would certainly not conceive of this on his own, without having a clear source.)

Based on this, we can say that even in those days, not everyone reclined while eating, and therefore, the question (even in those times) was why **everyone** was reclining on this night.

13. “For on all the nights of the year, we do not dip but one time, and on this night, two times.” “One time karpas in saltwater, and another time, marror in charoses.”

One may wonder: (1:) At the start of Shulchan Orech, we eat an egg dipped in salt water — so why do we only mention 2 dippings?!

(2:) Besides for this, we also dip into charoses twice — once for Marror and once for Korech!

(ליקוטי מהרי"ח. פסקי תשובות סי' תע"ו אות ב'. 2) ט"ז סימן תע"ה ס"ק ו')

(1:) Likkutei Maharich explains that because both Karpas and the egg are dipped into salt water, they are considered “1 dipping.”

(2:) The Taz explains that dipping the Korech is not considered a separate dipping because the whole idea of eating and dipping the Korech is out of doubt — whether this is the way to fulfill the mitzvos of matza and marror — already performed separately.

14. We know that it is forbidden to perform “half an aveira” (half the measurement which would constitute an official transgression), even though there is no punishment for this.

One may wonder: What is the halacha with regard to “half a mitzva”

(1:) Based on the Nigla: The mishna states that we “check the chometz” to infer that we do not check places where chometz is not present during the year. (Rosh Hakarmel, pg. 66 — see full explanation there.)

(2:) Based on Chassidus: The Frierdiker Rebbe explains that we must check our “spiritual chometz,” and how much of it we have, in order to eradicate it.

As an example, the Frierdiker Rebbe writes that one may become intellectually excited from the greatness of Hashem during davening, but not emotionally excited. This happens because of the attachment of one’s emotions to coarse matters. And this is a “spiritual chometz” which must be eradicated.

10. “Blessed is the one who protects his promise to the Jewish people.”

One may wonder!

What is the intention of the language “protects”? It would have seemed more proper if it would say “who fulfills his promise”!

(יחלק שלל פ' לך ע' מ"ב)

The Zohar states that even though Hashem had promised to take the Yidden out of Mitzrayim, He was not obligated to fulfill this promise, because the Yidden had sunk to the bottom of the 49 gates of impurity.

This is why we say “Blessed is Hashem who **guarded** his promise to the Yidden,” and not “Who kept his promise.” Because from the perspective of keeping the promise, there was no obligation. It was because Hashem “**guarded**” his promise and kept it alive nonetheless that in His kindness, He freed the Yidden from Mitzrayim. And so, it is for this that we praise Him. — *Yechalek Shallal*

11. Which passuk in Tehillim, kapitel 54, includes an acronym for the word “מצה”?

(חתם סופר עה"פ)

54:9: "מכל צרה הצילני" — from all hardship He saved me." — *Chasam Sofer*

— repeating”), it can also represent different matzos the Yidden ate at different times. (To understand the practical relevance of this, the full sicha must be studied — Likutei Sichos vol. 16, pg. 122.)

6. Why isn't the name of Moshe Rabbeinu not mentioned in the entire Haggada? (Besides one time when it is mentioned by-the-way, in the section "Rabi Yosi Haglili," in a passuk brought.)

Moshe Rabbeinu's name is not mentioned in the Haggada because Moshe was the humblest of men who walked the face of the earth. Thus it was his desire that his part in performing these great miracles not be publicized while we are praising Hashem, and Hashem fulfills the desires of those who fear him. This is why Moshe is not mentioned in the Haggada. — *Chofetz Chayim*

7. Why is Yehoshua's name mentioned in the Haggada (in the section, "Mitchila")?

Because the miracles of Pesach did not occur through him (see answer to the previous question).

8. "Mitchila — at first, our forefathers were idol worshippers."

One may wonder: "We do not confer the title 'forefathers' besides to 3 — Avrohom, Yitzchok and Yaakov." If so: how can we use the title "forefathers" here?

(ריטב"א יבמות מו, א)

The Ritva explains that the fact that "we only refer to 3 as our forefathers" was said with regard to prayer, that we cannot add onto them, and say "the G-d of so-and-so," besides for the first 3. But with regard to other matters, there is no reason not to refer to those before us as our "forefathers."

9. "On the eve of the 14th [of Nissan], we check the chometz" (Pesochim, 2a).

One may wonder: It would have seemed more proper if it would say "we check the places"!

Answer based on both nigla and chassidus.

(ראש הכרמל, עמ' נו. מאמר ד"ה אור לארבעה עשר ה'ש"ת)

there by the king of Egypt, in order to serve as his doctor.

Meaning that his mere arrival there was not forbidden, and the fact he remained had not been his choice, but rather, an onnes.

(וראה גם בספר היראים במצוה ש"ט, המרדכי בפרק הערל, הריטב"א ביזמא, ד"מוב"ש אבהע"ז צק והסמ"ג.)

(2:) Another explanation for why it was not forbidden for the Rambam to live in Egypt is because one of the pesukim the gemoro quotes as a source for the prohibition is, "And Hashem said to you — you shall not again travel this path, forever."

The Kaftos Vaferach explains: it is "on this path" that you shall not again travel — meaning, the route the Yidden took from Mitzrayim to Eretz Yisroel; but though another path — not from Eretz Yisroel to Egypt, it would be permitted. And this is what the Rambam had done.

4. What change was there in the signature of the Rambam between the time he lived in Mitzrayim and when he lived in other countries?

(לקוטי שיחות חלק יט שופטים (ב) ובגליון שני להערה 6)

When the Rambam would sign his name while he lived in Mitzrayim, he would write: "the writer, who transgresses 3 negative commandments every day." (It was in response to this that Rabbeinu Shmuel encouraged him, etc., as detailed in the previous answer.)

5. "Hei lachma anya — This is the bread of affliction that our forefathers ate in the Land of Egypt."

Does this refer to the matzos they ate in Mitzrayim, before they left; or to the matzos they ate while they left Mitzrayim?

(לקוטי שיחות חלק טז עמודים 128-122 הערה 6 והערה 39)

The Rebbe quotes from sefer Gevuros Hashem that it is a reference to the matzos the Yidden ate while they left Mitzrayim. The Rebbe also quotes this from a ma'amer of the Tzemach Tzedek. However, at the end of that ma'amer, the Tzemach Tzedek writes that it is to remind us of the matza that the Yidden ate while still in Mitzrayim — before chatzos; and that this explains the language "this is the bread of affliction that our forefathers ate in the land of Egypt."

To reconcile these two ideas, the Rebbe explains that just as matza is bread upon which "many words are recited" (another meaning for the word "oni — affliction" — to be understood from the root of "oneh

PESACH

1. The Torah calls the Yom Tov, "Chag Hamatzos — the Holiday of Matzos."

One may wonder: We are only obligated to eat matzos on the first night of Pesach. So why does the Torah refer to all days of the Yom Tov with this title?

(לקוטי שיחות חלק כ"ב אמור (ב) אות ה'. הגש"פ לקוטי טעמים ומנהגים (תשל"ט) עמוד תפד ובהערה 34 371)

The Rebbe explains based on the Taz that even though the name "Chag Hamatzos" refers to the entire Yom Tov, it is primarily a title for the first day, when eating matzos is an obligation; and because of the first day, the title is extended to the rest of the days of Yom Tov, when eating matzos is voluntary.

2. How many times does the Torah warn not to return to Mitzrayim?

(ירושלמי סוכה פ"ה ה"א)

In 3 locations:

(1:) Shemos, 14:13: "For the Egyptians whom you see today you will never see again."

(2:) Devorim, 17:16: "And Hashem said to you — you shall not again travel this path, forever."

(3:) Devorim, 28:68: "And Hashem will send you back to Egypt in ships, by a route which I told you you should not see again."

3. Why was it permitted for the Rambam to live in Mitzrayim?

(ירושלמי סוכה פ"ה ה"א. סוכה נא, ב. רמב"ם פ"ה דמלכים. כפתור ופרח פ"ה. הרדב"ז)

(1:) The gemoro states that it is forbidden to return to Mitzrayim. The Rambam explains that entering Mitzrayim itself is not forbidden, it is just living there permanently that is.

Kaftor Veferach quotes Rabbeinu Shmuel who told the Rambam that he need not worry of transgressing, because he was forced to remain

לע"נ הרב אברהם דוד
בן הרב משה ארי' ע"ה ווילהעלם
נפטר ה' תמוז התשס"ג

לע"נ מרת אדל רייזל
בת הרב אברהם דוד ע"ה וזלבווסקי
נפטרה חי כסלו ה'תשפ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

הוצאת ז"י

PUBLISHED BY ZIV PUBLICATIONS

ZivPublications@Gmail.com

More Seforim of Rabbi Wilhelm can be found at:

www.RabbiWilhelm.com

Managing editor: Rabbi Eliyahu Baron

Design and Layout: Chaim Tauber

Chaimbydesign@gmail.com

ב"ה

יש לתמוה

ONE MAY WONDER

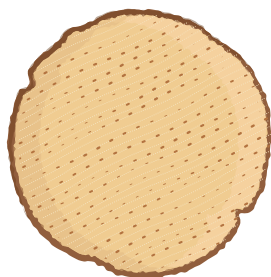
– PESACH –

By Rabbi Zushe Wilhelm

יש לתמוה

ONE MAY WONDER

- PESACH -

BY

RABBI ZUSHE WILHELM